

Risale-i Nur Eserlerinin İletişim Dili (Divan-ı Harb-i Örfî Örneği)

Communication Language of Risale-i Nur
(Divan-ı Harb-i Örfî Example)

Sebahattin YAŞAR

Özet

İletişim insanlık tarihi kadar eski bir sanattır. Konuşan, dinleyen ve mesaj üçlüsü etrafında gelişir. Bu üç dinamiğin de kendine has kuralları vardır. Kurallara uygun yapıldığında kişiyi hedeflenen neticeye ulaştırır. İletişimin kalitesi bu üç dinamiğin kalitesidir.

Bu çalışmamızda, Bediüzzaman Said Nursî'nin Risale-i Nur Külliyyatı'ndan Divan-ı Harb-i Örfî isimli eserindeki iletişim dili ele alındı. İletişimin ortak değerler, tekrar, tedricî gibi esasları ve öğüt verme, kıssa, tartışma ve soru-cevap gibi metotlarıyla birlikte niyet, samimiyet, istikamet gibi manevi dinamiklerin nasıl kullanıldığı ve ne gibi neticeler alındığı örneklerine yer verildi.

Anahtar Kelimeler: İletişim, İnsan, İletişim Unsurları, Divan-ı Harb-i Örfî

Abstract

Communication is an art as old as human history. It develops around the trinity of talking, listening and message. All three dynamics have their own rules. When done according to the rules, it brings the person to the targeted result. The quality of communication is the quality of these three dynamics.

In this study, the communication language in Bediuzzaman Said Nursi's work *Divan-ı Harb-i Örfî* is discussed. The principles of communication such as common values, repetition, gradation and methods such as advice, stories, discussions and questions and answers, as well as examples of how spiritual dynamics such as intention, sincerity, direction are used and what results are obtained are included.

Keywords: Communication, Human, Communication Elements, *Divan-ı Harb-i Örfî*

Giriş

İletişim, ister bireysel, ister toplumsal olsun, bütün bilim dallarının bi-gane kalamayacağı bir bilimsel alandır. Küresel anlamda mesajları olan bü-tün dinamikler iletişim gerçeğine kulak vermek zorundadır. Bu gelişmelere kulak tıkadığınızda bırakın evrensel mesajlarınızı aleme neşretmeyi evi-nizde, dizinizin dibinde yetişmekte olan evladınıza bile ulaşamayacak hale gelirsiniz. Nitekim günümüz gerçekleri biraz bunu gösteriyor. Özellikleri ne olursa olsun insandaki güçlü dokuyu (Esmâ-i İlahiye), keşfetmeden bu köprünün kurulması güçtür. Her insanda baskın olan o İlahi tecelli, hem onunla iletişim kurma kapısı hem de Rabbine karşı sorumlu olduğu imti-han emaneti gibi duruyor.

İnsanın baskın esması, iletişimde alıcı merkezdir. Muhatabın bu özelli-ği keşfedildiğinde mesajlarınızı ulaştırabilmek ve olumlu geri dönüş almak daha kolay olacaktır. O noktayı yakalamadan atacağınız adımlar sadece kar-şılıklı yorulmayı beraberinde getirecektir. Aynı keşif gerekliliği, topluluklar, toplumlar için de geçerlidir. İletişim verici alıcı ilişkisi içerdiği için, asıl olan vericinin önemliliği kadar, mesajın alıcıya ulaşıp ulaşmamasıdır. Yani sizin ile onun arasındaki bağlantı o güçlü programlar üzerinden ancak sağlana-bilecektir. Bu konuda ilahi kelam Kur'an-ı Kerim'den alınacak çok iletişim dersleri vardır. Nitekim Kur'an tefsiri Risale-i Nur eserlerinde kullanılan iletişim dili, esasları ve metotlarındaki zenginlik, iletişim dersini Kur'an'dan almış olmasındandır.

Divan- Harb-i Örfî'de; padişahla, ulema ile, hakimle, askerle, hamal-la, talebe ile, avam insanlarla nasıl konuşulur, zalimle nasıl konuşulur, han-gi örnekle nasıl bir ses tonu, mimikler ve hangi kelimeler ile, ne zaman ko-nuşulur, bütün bu soruların incelikleri hayatın içinde yaşanan bir hal olarak gösterilir.

Bu eserde, zalime, haksıza, hukuksuza karşı en üst perdeden bir ruh ha-liyle, en uygun kelimelerle bir seslenme söz konusu olduğu gibi, haklıya karşı da, kim olursa olsun haklılığını aleme işittirecek derecede bir güçlen-dirme söz konusudur. Tabii bu çalışmada imanı kamil ve cesaretli bir alim-de iletişim nasıl tezahür eder; ilmin izzeti, sözün gücü nasıl korunur; hak ve hakikatin hatırı nasıl yüksek tutulur gibi pek çok özel iletişim durumları-nın örnekleri bulunmaktadır.

En önemlisi de her biri bir hakikat olan niyet, ihlas, samimiyet, istika-met gibi manevi iletişim dinamikleri bugünün dünyasına nasıl taşınır, bun-lara dönük ipuçları bulunmaktadır.

'Medresetüzzehra eğitim modelinde iletişim nasıldır?' sorusunu Kur'an kaynaklı iletişim yöntemlerinden yola çıkarak cevaplamak mümkündür. Biz bu konuda sadece Divan-ı Harb-i Örfî'de bazı iletişim noktalarına dikkat-leri çektik. Önümüzdeki zamanlarda bu eserlerin iletişim diline, hem bi-reysel iç ve dış tefekkürü temin etmesi anlamında hem de bir tebliğ aracı olarak Kur'ani hakikatleri aleme neşretme anlamıyla çok daha fazla ihtiyaç olacağı açıktır.

*Kur'an tefsiri
Risale-i Nur
eserlerinde
kullanılan iletişim
dili, esasları ve
metotlarındaki
zenginlik,
iletişim dersini
Kur'an'dan almış
olmasındandır.*

Başarılı bir konuşmacının bilgili ve birikimli, tanınan ve bilinen ve kendisine güven duyulan birisi olması önemlidir.

İletişim ve İnsan

İletişim, insanlık tarihi kadar eskidir. Hz. Adem'e, Allah'ın verdiği (talim-i esma) mesajla başlar. İnsanların çoğalmasıyla toplumsal iletişime dönüşür. "İnsan nasıl hayat-ı şahsiyesiyle hanesinin ve köyünün bekasıyla alakadardır. Öyle de hayat-ı içtimaiye ve nev'iyesiyle, küre-i arzın ve dünyanın yaşamasıyla alakadardır."⁽¹⁾

Genel anlamıyla iletişim, göndericiden alıcıya mesajdır.⁽²⁾ İnsanlar arasında her türlü bilgi, duygu ve düşünce alışverişinin yazılı ya da sözlü olarak aktarılması ve bilginin ortaklaşa kullanılması⁽³⁾ iletişim biliminin ilgi alanındadır. İnsanın iletişim kurabilme özelliği, onu diğer varlıklardan üstün kılar.⁽⁴⁾ 'Allah'ın, beşerin akıllarına ve fehimlerine göre konuşması anlamına gelen 'tenezzülât-ı İlahi'⁽⁵⁾ yani, insanların anlayış seviyelerine göre davranmak (müraat-ı efham), duyguları hesaba katmak (ihtiram-ı hissiyat) ve zihinlerin uyuşması (mümaşat-ı ezhan) anlamına gelen belagatla⁽⁶⁾, insanlarla onların anlayacağı seviyede konuşmak⁽⁷⁾ (hadis), iletişiminin araçlarına ve tarzına işaret eder.

İnsan akıllı bir varlık olarak, gerek sosyal gerekse bireysel varlığının bilincine, başkalarıyla kurduğu iletişimle ulaşır. Bu iletişim de, farklı ortamlar, çeşitli kanallar ve sözlü, yazılı veya sözlü olmayan iletişim gibi gruplara ayrılır. Bu süreçte kelimelerin önemi %7, ses tonu %30, beden dili ise %63 önem taşır⁽⁸⁾.

Bu kadar köklü tarihi ve farklı boyutları bulunan iletişim bilimini; insanlar arası bilgi transferi gibi genel anlamının ötesinde hukuk, ekonomi, sosyal psikoloji, antropoloji, dil bilimi, edebiyat, sanat, estetik gibi farklı disiplinleri de içine alan bir 'bilim bileşeni' olarak ele almak, bütün sosyal bilimlere kapsayan⁽⁹⁾ boyutuyla değerlendirmek daha doğru olacaktır.

İletişimin Unsurları

Sözlü iletişimde konuşmacı, iletişimi başlatandır. Başarılı bir konuşmacının bilgili ve birikimli, tanınan ve bilinen ve kendisine güven duyulan birisi olması önemlidir. Mesaj, iletişimin kuruluş amacıdır. Konuşan ile dinleyici arasındaki bağ, mesajla sağlanır. Mesajın muhataba sağlıklı şekilde taşınabilmesi esastır. Mesajın; açık ve anlaşılır, ihtiyaca cevap verir, doğru zamanda ve uygun kelime ve sembollerle hazırlanmış olması gerekir. İletişimin üçüncü ayağı ise, alıcıdır. Alıcının iletişime açık, seçici, bilgi ve eğitim seviyesinin yeterli olması şarttır. İletişim bu üç unsurun birbiriyle uyumunun neticesidir.

- 1 Köprü Dergisi, Bahar-2005, Sayı: 90, Kişiler Arası İletişim, Sonuç Bildirisi, s. 209.
- 2 Üstün Dökmen, *İletişim Çatışmaları ve Empati*, Sistem Yayıncılık, 1994, İstanbul, s. 23.
- 3 Süleyman Gümrükçüoğlu, *Kur'an'da İletişim Dili*, Etkileşim, 2014, İstanbul, s. 26.
- 4 Bakara Suresi, 2.
- 5 Said Nursî, *Tarihçe-i Hayatı*, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2020, s. 292.
- 6 Said Nursî, *Mubakemat*, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2008, s. 103.
- 7 A.g.e, s. 213.
- 8 Turgay Keskin, *Beden Dili ve Hitabet*, Ankara, 2015, s. 53.
- 9 Gümrükçüoğlu, s. 26.

İletişimin Önemi

Günlük hayatta iletişimin önemi göz ardı edilemez. İletişim başarısı hayatı kolaylaştırır, daha yaşanabilir kılar ve insanları mutlu eder ve geliştirir. Sağlıklı iletişimin sağlanamadığı ortamlar ise insan psikolojisini olumsuz etkiler. İletişim sorunlarının yıpratıcı, mutsuz edici, strese sokan boyutları da vardır. Bu yönüyle insanların çözmekte en çok zorlandıkları problem, iletişimsizlik sorunudur.⁽¹⁰⁾ İletişim, kişinin ne anlattığı değil, nasıl anlattığı ve muhatabın ne anladığı ile ilgilidir.

İletişim, insanlara ilahi mesajları aktarma aracı olarak düşünüldüğünde ise Kur'an-ı Kerim ve tefsirlerinin öncelikli ele alınması gereken konuları arasına girer. Kur'an'da Beden Dili⁽¹¹⁾, Kur'an-ı Kerim'in İletişim Dili⁽¹²⁾ gibi çalışmalar, konunun önemine ve Kur'an-ı Kerim'deki iletişim unsurlarının zenginliğine, çeşitliliğine dikkatleri çeken, önemli akademik çalışmalardandır.

İletişim ihtiyacı artık bir anlamda küresel hale gelmiştir. Nitekim insanlığın kurtuluşunu hedefleyen İslamiyetin terakkisini sağlamak ve Kur'an'ın hakikatlerini aleme neşretmek vazifesi eskiden silahla, kılıçla olurken artık istikbalde bir yönüyle diplomatlıkla⁽¹³⁾ diğer bir yönüyle de silah, kılıç yerine hakiki medeniyet ve hak ve hakikatin manevi kılıçları⁽¹⁴⁾ olan, çeşitli iletişim dili ve becerileriyle olacaktır. Küresel köy haline gelen dünyada iletişim, sadece bireyler değil, devletler, kıtalar arası gelişmelerde ve problem çözmede yararlanılan önemli aktör konumundadır. Bu noktada Risale-i Nur eserlerindeki Kur'anî iletişim dinamiklerine ihtiyaç duyulacağı aşikardır.

Risale-i Nur ve İletişim

Risale-i Nur eserlerinde iletişimin bir manası da 'irtibat'tır. Bediüzzaman talebelerine birbirleriyle iletişim konusunda 'müfritane irtibat'⁽¹⁵⁾ mesajını verir ve bu konunun üzerinde ısrarla durur.⁽¹⁶⁾ Yine zemin yüzündeki fırtınaların silahla değil, diplomatlıkla çarpışmaları zamanı olduğu cihetle⁽¹⁷⁾ diyerek, insanların kendilerini içinde oldukları çağın iletişim gereklerine hazırlamalarını salık verir. Nitekim kendisi de hayat serüveninde her kademedен insanla, yüksek ideallerini iletme, bilgilendirme, ikaz etme, öğüt verme, irşat etme gibi araçlarla başarılı iletişim kurmuştur.

Bir İslam alimi olarak Bediüzzaman Said Nursî, müellifi olduğu Risale-i Nur Külliyyatının her bir eserinde modern iletişimin esas ve metotları ile birlikte pek çok manevi iletişim dinamiklerini de etkin şekilde kullanmıştır. Bu yönüyle her bir eserinde ayrı iletişim dilleri ve çeşitliliği vardır. Aynı zenginliği ve çeşitliliği Eski Said, Yeni Said ve Üçüncü Said olarak

*İletişim,
insanlara ilahi
mesajları aktarma
aracı olarak
düşünüldüğünde
ise Kur'an-ı
Kerim ve
tefsirlerinin
öncelikli ele
alınması gereken
konuları arasına
girer.*

10 A.g.e., s. 30.

11 Necati Kara, *Kur'an'da Beden Dili*, Bilge Yayıncılık, İstanbul, 2004.

12 Süleyman Gümrükçüoğlu, *Kur'an'da İletişim Dili*, Etkileşim, İstanbul, 2014.

13 Said Nursî, *Tarihçe-i Hayatı*, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2020, s. 396.

14 Said Nursî, *Eski Said Dönemi Eserleri*, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2012, s. 336.

15 Said Nursî, *Kastamonu Labikası*, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2008, s. 113.

16 Nevzat Tarhan, *Çağın Vicdanı Bediüzzaman*, Nesil Yayıncılık, İstanbul, 2012, s.176, 99.

17 Said Nursî, *Tarihçe-i Hayatı*, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2007, s. 730.

Gençlik Rehberi,
İhtiyarlar Risalesi,
Hanımlar
Rehberi, Hastalar
Risalesi gibi
eserlerinden
her biri hitap
ettiği insanlar
açısından özel bir
dil; yaşa, kültüre,
psikolojiye uygun
bir sesleniş
içermektedir.

sınıflandırılan kendi hayat dönemlerinde de görmek mümkündür. Bu yönüyle Eski Said döneminde 'Bediüzzaman' unvanıyla bir İslam alimi olarak, İslam'ın ve insanların hak ve hukukunu keskin, etkin ve kararlı bir dil kullanarak müdafaa ederken, Yeni Said döneminde, Risale-i Nur eserlerinin neşri sadedinde daha mutedil, kucaklayıcı, yumuşak ve irşat temelli bir dil kullandığı görülmektedir.

Nitekim Gençlik Rehberi, İhtiyarlar Risalesi, Hanımlar Rehberi, Hastalar Risalesi gibi eserlerinden her biri hitap ettiği insanlar açısından özel bir dil; yaşa, kültüre, psikolojiye uygun bir sesleniş içermektedir.

Risale-i Nur eserleri, müellifin tabiriyle Kur'an'ın malı⁽¹⁸⁾ olarak, Kur'an'ın pek çok hususiyetine ayna olduğu gibi, iletişim noktasında da onun metodunu takip etmiştir. Kur'an'ın yüce mesajlarının, "Cenab-ı Hakk'ın hitabında yaptığı bu tenezzülât-ı İlahiye, insanların zihinlerini hakikitten tenfir edip kaçırılmamak için ilahi bir okşama"⁽¹⁹⁾ olarak ifade edilmesi, insanların seviyelerine uygun dil ve üslup ile verilmesi anlamı ile hem bir eğitim metodu hem de bir iletişim tarzı olarak değerlendirilmelidir. Risale-i Nur tefsirinde de Kur'an'ın bu hususiyetinin yansımalarını görmek mümkündür. Risale-i Nur'daki hitabet çeşitliliği ve zenginliği⁽²⁰⁾ bu yansımanın bir örneğidir.

Risale-i Nur Eserlerinin Yazıldığı Dönemin Yönetim Biçimleri ve İletişim Dilleri

Bediüzzaman Said Nursî, Osmanlı'nın mutlakiyet ve meşrutiyet yıllarından sonra savaş dönemini ve ardından Türkiye Cumhuriyeti'nin Tek partili ve Çok partili dönemlerini görmüş, yaşamış bir alimdir. Dolayısıyla her dönemin iletişim dilinin yansımaları eserlerinde görülür. Her bir eserin iletişim dili ayrı bir çalışma konusu olabilecek iken biz bu çalışmamızda, Osmanlı'nın son devrinin çalkantılı bir dönem eseri olan Divan-ı Harb-i Örfî'nin iletişim dili üzerinde durduk.

Divan-ı Harb-i Örfî (1907-1910) eserinden anladığımız kadarıyla Bediüzzaman, bu dönemde üç farklı iletişim dili ile karşılaşmıştır. Bunlardan ilki, sadaret çevresinde hükmeden, istibdadı içeren, farklı görüş ve düşünceye hayat hakkı tanımayan bir anlayışın dilidir. Bu dilde sağlıklı iletişim yoktur. Van Valisi Tahir Paşa'nın referans mektubuyla İstanbul'a gelen Bediüzzaman, görüşmek istediği padişahla görüşürülmez ve dilekçesine cevap verilmez. Bundandır ki, Bediüzzaman, Padişah Abdulhamit'in bu dönemini, "mecbur kaldığı istibdat" veya "zayıf istibdat"⁽²¹⁾ diye tanımlar. Bediüzzaman'a, Van'a geri dönmesi karşılığında, Şefik Paşa aracılığıyla maaş, rütbe⁽²²⁾ ve altın gibi teklifler yapılır. Bediüzzaman, bu dile şiddetle karşı çıkar ve farklı iletişim adımlarıyla idealini gerçekleştirme çabasını sürdürür.

18 Said Nursî, *Tarihçe-i Hayatı*, Yeni Asya neşriyat, İstanbul, 2007, s. 245.

19 Said Nursî, *İşaratü'l-İcaz*, YAN, İstanbul, 2007, s.281.

20 Köprü-2008, 102. Sayı, Risale-i Nur Eserlerinde Hitap (nida) Sanatı.

21 Said Nursî, *Divan-ı Harb-i Örfî*, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2000, s. 14.

22 A.g.e, s. 12.

Bediüzzaman'ın karşılaştığı ikinci bir iletişim dili, dönemin yeni aktörü İttihat ve Terakki Cemiyetinin iletişim dilidir. Görünüşte padişahlık, tek adam karşıtı ve hürriyet ve meşrutiyet taraftarı olsa da, öncesinden daha yaygın hale gelmiş ve şiddetlenmiş⁽²³⁾ bir istibdat dikkat çeker. Bediüzzaman, tek kişinin hükmettiği yönetime karşıtlığı, hürriyet ve meşrutiyet taraftarlığı ile bu ittihatçılarla birliktedir. İttihatçıların yönetime geçip farklı ekip ve uygulamalarla daha şiddetli bir istibdadı uyguladıklarını görünce bu desteğini çeker. Devletin ve toplumun bir kişinin istibdadından çıkıp, bir cemiyetin istibdadı altına girmesiyle artık hükümetin 'hayata adavet eder'⁽²⁴⁾ hale geldiğini belirtir.

Dönemin üçüncü iletişim dili ise, henüz tam olarak ortada olmayan, ama kısmen 'meşrutiyet-i meşrua' anlamıyla ifadesini bulan ve Bediüzzaman'ın, 'meşrutiyeti herkesten ziyade şeriat namına alkışladım'⁽²⁵⁾ dediği, 'cumhuriyet' namıyla savunulan bir 'ideal'in dilidir. Bu dil, Bediüzzaman'ın tekrarlar ve ısrarla her ortamda savunduğu hakiki adalet, umumi barış, umumi af ve herkesin kanun önünde eşit olduğu,⁽²⁶⁾ insanlar için sebep-i saadet ve adalet-i mahz ve fazilet⁽²⁷⁾ anlamlarıyla şeriatın, İslam'ın iletişim dilidir. Bu aynı meşveretle hayatini sürdüren, seçimle iş başına gelen Asr-ı saadette uygulanmış iletişim dilidir. Ne yazık ki, dönem ve aktörleri bu dili dinlemeye de müsait değildir.

Osmanlı'dan cumhuriyete geçiş sürecinde, Divan-ı Harb-i Örfi, Osmanlı'nın içinden geçtiği dönem itibariyle dahilî ve harici pek çok aktörler eliyle sosyal ve siyasi pek çok hadiselerin yaşandığı bir dönemin eseri olur. Bu hareketlilik ve çeşitlilik eserin dilinde de, tercih edilen üslupta da görülür. Bediüzzaman, sonraki zamanlarda eserini okuyacak olanlar için, bu eser eski zamandan ziyade bu zamanın bir dersi olabilir⁽²⁸⁾ diyerek eserin, iletişim açısından da sonraki zamanların içtimai ve siyasi olaylarına çözümler sunabileceğinin işaretini verir. Eserde iletişim açısından, dönemin hitap edilen insanların fehimlerine ve anlayışlarına uygun kelimeler, kavramlar kullanılır. Bediüzzaman kendisinin içinde olduğu bu durumu muhataplarının doğru değerlendirmesi için, 'Türkçeyi yeni öğrenen köylü bir talebenin lisanına yakışacak lafızlar ile heyecanı teskin ettim'⁽²⁹⁾ diyerek, kendi içinde olduğu şartların bilinmesine katkı sunar.

Bediüzzaman, bu süreçte iletişim kurarken insanların olumlu özelliklerinden hareket eder. Mesela isyan arifesindeki askerleri, hareketlerini ve şecaatlerini, yiğitlik, kahramanlık gibi duygularını okşamakla isyandan vaz geçirdiğini izah eder.⁽³⁰⁾

23 A.g.e. s. 30.

24 A.g.e. s. 15.

25 A.g.e. s. 20.

26 A.g.e. s. 32.

27 A.g.e. s. 16.

28 A.g.e. s. 10.

29 A.g.e. s. 22.

30 A.g.e. s. 27.

Bediüzzaman'ın
Van'dan
İstanbul'a gelişi,
Şark vilayetlerine
hayat verecek,
cehaleti, fakirliği,
ihtilafı ortadan
kaldıracak ve
maddi ve manevi
ilerlemeyi
temin edecek
Medresetüzzehra
üniversite
projesine destek
bulmak amaçlıdır.

Bediüzzaman, sonraki zamanlarda o dönemi anlamak isteyenlerle iletişim kurarken de, onlara 'tarihsel empati' yaptırır. Tarihsel empati; 'Günümüzün bakış açısını ve değer yargılarını kullanmadan geçmiş kendi koşulları çerçevesinde değerlendirme, geçmişte yaşamış insanların durumlarını onların gözüyle anlama ve açıklama becerisi'⁽³¹⁾dir. Bu tarz, anlaşılacak istenen zamanı daha kolay ve doğru algılamaya yardım eder. "...ruh ve hayallerini misafireten, yeni medeniyete karışmış asabi bir bedevi talebenin hal-i ihtilalde olan ceset ve dimağına gönderiniz. Ta tahtie ile hataya düşmeyiniz."⁽³²⁾diyerek, okuyucuya ruhen ve hayalen o günleri 'tarihsel empati' ile anlatır. Eserdeki, Bediüzzaman'ın, 'eski zamandan ziyade bu zamanın bir dersi olabilir' ifadesi, o dönemde uygulanmış iletişim örneklerine sonraki zamanlarda da ihtiyaç olacağı ifadesi, anlatılanların birer hakikat olduğuna işaret etmektedir.

Burada iletişimde insanların anlayış ve kültür düzeylerine uygun anlaşılır dil kullanmak, insan ve toplulukların yapıcı ve olumlu özelliklerini ön plana çıkarmak, geçmiş anlatırken 'tarihsel empati' yaptırmak ve zamanın dilini okuyarak iletişim kurmak, güçlü iletişim dinamikleri olarak sunulur.

Divan-ı Harb-i Örfi'nin İletişim Dili

Divan-ı Harb-i Örfi isimli eserde, hem modern iletişim unsurları hem manevi iletişim dinamikleri iç içe (mezc halinde) kullanılmıştır. Nitekim iletişimin maddi unsurları ile manevi dinamikleri birbirinden bağımsız düşünülemez.

Divan-ı Harb-i Örfi'de kullanılan bazı iletişim esasları;

Divan-ı Harb-i Örfi, iletişim dinamikleri zengin bir eserdir. Teknik anlamda iletişimin, ortak değerler, tekrar, mukayese ve tedric gibi esasları yoğunluklu şekilde yer almıştır.

Divan-ı Harb-i Örfi'de kullanılan iletişim dilinde 'ortak değerler esası' ön plandadır. Yani herkesin kabulü olan ortak noktalardan iletişime geçilir. İtiraz olabilecek, karşıt görüşler geliştirilebilecek noktalara girilmez. Ortak noktalardan iletişim kurulduğunda farklı noktaları çözümlenmek daha kolay olur.

Bunlardan bir kaç örnek ele alabiliriz. Bediüzzaman'ın Van'dan İstanbul'a gelişi, Şark vilayetlerine hayat verecek, cehaleti, fakirliği, ihtilafı ortadan kaldıracak ve maddi ve manevi ilerlemeyi temin edecek Medresetüzzehra üniversite projesine destek bulmak amaçlıdır. Bu amaç, sadece Şarkın değil, bütün İslam toplumlarının ortak değeri olan İslam'ın doğru anlatılması ve istibdatla bir münasebetinin olmadığı⁽³³⁾ izah edilmesi gibi yüksek hedefleri de kapsamaktadır.

Divan-ı Harb-i Örfi mahkeme müdafaasındaki kullanılan iletişim dili de, şahsi bir hak arayışı değil çok daha üst bir amaç olan meşrutiyet,

31 <https://egitimsozlugu.com/tarihsel-empati-nedir>

32 A.g.e, s. 14.

33 A.g.e, s. 18.

hürriyet, adalet gibi toplumun ortak değerlerinin müdafaasıdır. Bunu Bediüzzaman'ın şu cümlelerinden daha iyi anlıyoruz: 'Meşrutiyeti lekeden ve ehl-i şeriati me'yusiyetten ve ehl-i asrı tarih nazarında cehil ve cünundan ve hakikati evham ve şüpheden kurtarayım.'⁽³⁴⁾

Bediüzzaman, himmeti milleti olan, hakkın hatırını ali tutan bir yüksek sorumluluk içerisinde. Bu ideallerinden vaz geçmesi karşılığında, sadareten şahsına yapılan teklifleri, 'Ben maaş dilencisi değilim'⁽³⁵⁾, 'Ben memleketimde mektep, medrese açtırmak üzere geldim, başka bir dileğim yoktur.'⁽³⁶⁾ diyerek reddeder. Bu tavır ve tutumu anlayamadığından dolayı Toptaşı tımarhanesine sevk edilir.

İletişimde ortak değerler esası çerçevesinde değerlendirdiğimizde Bediüzzaman'ın İstanbul hayatı, toplumun ortak değerlerini çiğnetmemek, masumların hukukunu savunmak ve adaletin tesisi için çaba harcamak temelli pek çok örneklerle doludur.

Bediüzzaman, mahkeme müdafaasında, toplum menfaatine dönük olarak heyecanlı toplulukları teskin ettiği ve büyük fitneleri önlediği olağanüstü hizmetlerine karşı, cinayet işlemiş bir insan gibi idamla yargılanmasını, 'bir kişiyi iğneleme, bir konuyla alay etme veya sözün tam tersini kastetme' anlamında tariz (taş atma)⁽³⁷⁾ sanatıyla, yine işlemediği suçtan dolayı kendisine suç isnat edenlerin suç işlediği anlamıyla ima sanatını ve bir anlam inceliği oluşturmak herkesçe bilinen bir gerçeği bilmiyormuş gibi aktarmak⁽³⁸⁾ anlamıyla da tecahül-i arif sanatını iç içe kullanarak içinde olduğu durumu mahkeme heyetine güncel ifadesiyle, söylenenin tam tersinin kastedildiği sanatlı anlatım olan ironi⁽³⁹⁾ ile anlatır.

İletişim dehası örnekleri

Divan-ı Harb-i Örfî'den 'ortak değerler esası'nı gösteren, birer iletişim dehası örneği iki iletişim uygulamasına yer verelim. Bunlardan birisi, Bediüzzaman'ın sadaret doktoruyla olan görüşmesi, diğeri Ferah Tiyatro-sundaki iki heyecanlı topluluğa yaptığı tarafsız konuşmadır.

Bediüzzaman'ın kendisine 'divane' raporu vermek üzere görevlendirilen sadaret doktoruyla olan konuşması iletişim açısından oldukça dikkat çekicidir.

Bediüzzaman, insanlarla olan iletişiminde önce işe 'muhatabını çözümlererek' başlar. Doktorla olan görüşmesinde de önce, kendisi hakkında doktorun zihninde oluşmuş olabilecek önyargıları temizler. Doktora, neden tımarhaneye atıldığını kendi diliyle anlatır. Sadarete verdiği dilekçenin; Şekerci Han'da kapısına astığı levhanın; padişahın maaş ve rütbe

34 A.g.e, s. 18.

35 Abdulkadir Badıllı, *Bediüzzaman Said Nursi, Mufassal Tarihçe-i Hayatı*, Timaş Yayınları, İstanbul, 1990, s. 159

36 *Divan-ı Harb-i Örfî*, A.g.e, s. 12.

37 Keskin, A.g.e, s. 185.

38 A.g.e, s. 180.

39 <https://tr.wikipedia.org/wik/ironi>.

*Bediüzzaman,
himmetsi milleti
olan, hakkın hatı-
rını ali tutan bir
yüksek sorumlu-
luk içerisinde.*

“Şimdiye kadar
İstanbul’u
gelenlerin
içerisinde zeka
ve fetanetçe
böyle bir nadire-i
cihan bulunmuş
değildir.”

tebşirini⁽⁴⁰⁾ (ihsan-ı şahane) reddetmesinin; üzerindeki milletine olan sevgisinin ve insanın tabiiğinin ifadesi olan Şarki Anadolu kıyafeti, şal ve şalvarın ‘mecnun’luk gerekçesi kabul edildiğini ve onun için Toptaşı tımarhanesine sevk edildiğini⁽⁴¹⁾ belirtir. Böylece sadareten rapor verilsin diye gönderilen doktora⁽⁴²⁾ hastalık öyküsünü(!), davasının özetini anlatmış olur. Yine Şarki kıyafeti ve ifadelerindeki farklılığı doğallığının bir ifadesi olan, ‘Garip mana, garip bir lafız içinde olmalı. Ta ki nazar-ı dikkati celp etsin.’⁽⁴³⁾ cümlesiyle paylaşır.

Bu arada doktorun içinde olduğu meslekî durumu dikkate alarak, ‘Ta-bibe ders-i tıp vermek fuzuliliktir. Amma teşhis-i illete yardım edecek notalar hastanın vazifesidir.’ der ve doktoru kendisi dinlenmesinin zemini oluşturur.⁽⁴⁴⁾

Doğrusu, gözlem olarak bakıldığında, görünüşte hastasına teşhis koyacak olan doktor, bir anlamda toplumu için büyük fedakarlıklar içerisinde olan bir alimin dilinden, memleketin ve milletin içinden geçtiği sürecin adeta raporunu alır. Ve doktor, Bediüzzaman’ı dinledikten sonra, onun marifperver, vatanperver, hayırhah, eşsiz bir zeka sahibi olduğunu anlar ve raporuna: “Şimdiye kadar İstanbul’a gelenlerin içerisinde zeka ve fetanetçe böyle bir nadire-i cihan bulunmuş değildir.”⁽⁴⁵⁾ yazar ve sadarete ulaştırır.

Görüldüğü üzere, Bediüzzaman’ın doktorla olan görüşmesinde dikkatlere sunduğu esaslar; doktorun da kabul edeceği, itiraz edilmeyecek, insan hakkı olan, adalet istemek, hürriyetçi yönetimler istemek gibi memleket sevdasından gelen ve kılık kıyafeti gibi kişisel tercihleri toplum bireylerinin kabul edebileceği ‘ortak değerler esası’ temelindedir.

“Nuk-u belîğ-i bitarafane”.

Bediüzzaman’ın, Altıncı Cinayet’te ifade ettiği, Ferah Tiyatrosu salonundaki konferansta yaptığı, tarafları yatıştırıcı, tarafsız konuşması, ‘ortak değerler esası’nın bir başka iletişim örneğidir. “Nuk-u belîğ-i bitarafane”, ‘tarafsız, etkili, ikna edici nutuk’ anlamındadır. Konuşmanın iki farklı heyecanlı guruba yapıldığı düşünüldüğünde, tarafsız bir konuşma, ancak ‘ortak noktaları’ bularak yapılabilecektir.

Olayı anlamak ve hangi iletişim kaidelerinin kullanıldığını bilmek için dönemin şahitlerinin ifadelerine bakmak faydalı olacaktır.⁽⁴⁶⁾ O günleri yaşamış Süleyman Çapanoğlu’nun hatıra cümlelerinde, taraflara tarafsız etkili bir konuşmanın nasıl yapıldığının işaretleri vardır. Burada Bediüzzaman

40 *Divan-ı Harb-i Örfî*, A.g.e, s. 12.

41 A.g.e, s. 12.

42 Badıllı, A.g.e, s. 154.

43 A.g.e, s. 156.

44 “Tımarhanede tabib ile vaki’ olan maceram: Ey Tabib Efendi! Sen dinle, ben söyleyeceğim. Cinnetime bir delil daha senin eline vereceğim, sual olunmadan cevap... Antika bir divanenin sözünü dinlemeyi arzu edersiniz. Muayenemi muhakeme suretinde istiyorum. Senin vicdanın da hakem olsun. Tabibe ders-i tıp vermek fuzulilik. Amma teşhis-i illete yardım edecek noktalar hastanın vazifesidir.” A.g.e, s. 155.

45 A.g.e, s. 155.

46 A.g.e, s. 206.

her iki tarafın da ortak değerlerine vurgu yapar. Padişahlık taraftarlarına İslam dininin fikre saygı göstermeyi emrettiğini ayet ve hadislerle dayanarak anlatır. İttihat ve Terakki taraftarlarına ise, yeni ilan edilmiş meşrutiyetin konuşma hürriyetine saygıyı gerektirdiğini, hatibin sözünün kesilmesinin ayıp ve terbiye sınırlarının dışında olduğunu ifade ederek⁽⁴⁷⁾ tarafları ikna eder.

Tabii Bediüzzaman'ın bir İslam alimi olarak tanınan, bilinen, ilmi ile amel, söz-davranış tutarlılığı bulunan bir şahsiyet olması topluluklar üzerinde etkili iletişim kurmasına katkı sağlar. Burada ortamın gidişatının okunması, ona uygun en etkili adımın tespit edilip, feraset ve basiretle ve yüksek şecaat ve cesaretle ortama hakim olunması iletişim açısından apayrı ele alınması gereken bir konudur.

Taraflara 'tarafsız, ikna edici etkili bir nutuk', 'ortak değerler esası' çerçevesinde insanları ve toplulukları ayırıştırmadan, dışlamadan ortak noktalardan hareketle konuşmalar yapmak, ortak menfaatlerde toplum içindeki bütün kesimlerden görüş ve düşünceler almak sosyal, siyasi problemlerin üstesinden gelmeyi kolaylaştıracaktır. Bu tarafsız iletişim tarzına günümüzün de ciddi ihtiyacı duyduğu açıktır.

Ayrıca Bediüzzaman, topluluklara, ortamı yatıştırıcı etkili nutukları kadar bir taraftan da gazete ve gazetecilerin yalan haberlerini eleştiren makaleler neşreder⁽⁴⁸⁾. İttihad-ı Muhammedî Cemiyeti'nin yeni teşekkül eden kadrosunda, Müslümanların ortak değeri olan, o 'ism-i mübarek'in yıpratılmaması⁽⁴⁹⁾ için yer alır. Yine askerlerin siyasi cereyanlara dahil olmasının büyük karışıklıklara sebep olacağı endişesiyle, askerlere yaptığı konuşmasında, fabrika örneğini vererek, 'Bir çark itaatsizlik etse, bütün fabrika hercü-merç olur. Asker neferatı siyasete karışmaz.'⁽⁵⁰⁾ der. İtaatsizliğin yalnız bir zulüm değil, milyonlarca nüfusun hakkına bir nevi tecavüz etmek olacağını askerlere anlatır ve sekiz taburu itaate sevk eder. Yine İstanbul'daki Şarklı işçi ve hamallara karşı, onların fitnelere, anarşiye alet olmaması için yaptığı konuşmalar da yine 'ortak değerler esası'ndan hareketle, onların anlayacağı misallerle istibdadı, meşrutiyeti ve şeriatla olan bağlantılarını paylaşır.⁽⁵¹⁾

47 "Ya Eyyühe'l Müslimin!" diye söze başlayarak, salona bir anda hakim olduktan sonra; konuşma hürriyetine saygı göstermek lazım geldiğinin, bir hatibin sözünün kesilmesinin ayıp ve terbiye sınırlarının dışına çıkmanın, Meşrutiyet ve Hürriyet'i ilan etmiş bir millet için utanılacak bir hareket olduğunu, İslam dininin fikre saygı göstermeyi emrettiğini, sözlerini ayetlere, hadislerle isnad ettirerek; İslam tarihinden örnekler vererek; Hazret-i Muhammed (asm)'in müşaverelerini ve irşatkar sözlerini ve hitabelerini şahid tutarak, terbiye ve nezaket dairesinde dağılmalarını tavsiye etti." A.g.e, s. 206.

48 *Divan-ı Harb-i Örfi*, A.g.e, s. 21.

49 A.g.e, s. 23.

50 A.g.e, s.28, 29.

51 "Bediüzzaman, hamalların umumi yerlerine ve kahvelerine giderek, on binleri bulan işçi ve hamallara yaptığı yatıştırıcı konuşmalarında; istibdadın zulüm ve tahakküm olduğuna, meşrutiyetin ise, adalet ve şeriat olduğuna vurgu yaparak, padişah ne vakit Peygamberimizin emrine itaat etse ve yoluna gitse halifedir. Biz de ona itaat edeceğiz. Yoksa, Peygambere tabii olmayıp zulüm edenler, padişah da olsa, hayduttur.", "Bizim düşmanımız cehalet ve zaruret ve ihtilafıdır. Bu üç düşmana karşı cihat edeceğiz. San'at, marifet, ittifak silahıyla..." Badıllı, a.g.e, s. 217.

*Bediüzzaman'ın
bir İslam alimi
olarak tanınan,
bilinen, ilmi ile
amel, söz-davranış
tutarlılığı
bulunan bir
şahsiyet olması
topluluklar
üzerinde
etkili iletişim
kurmasına katkı
sağlar.*

*Divan-ı Harb-i
Örfî isimli
eserde, mesajların
muhatap üzerinde
etki yapması ve
kalıcı hale gelmesi
için iletişimin
'tekrar esası'nın
da yoğunlukla
kullanıldığını
görürüz.*

Divan-ı Harb-i Örfî isimli eserde, mesajların muhatap üzerinde etki yapması ve kalıcı hale gelmesi için iletişimin 'tekrar esası'nın da yoğunlukla kullanıldığını görürüz.

Bediüzzaman, idealinde olan konuları, farklı makam ve topluluklarda kararlılık ve devamlılık içerisinde gündeme getirir. Her ortamı davasını anlatmaya bir zemin olarak görür.

Tekrar esasında, aynı kelimeler, aynı şekilde bir ezber monotonluğunda dinleyiciyi sıkacağından ortama, şartlara, muhatabın içinde olduğu mesleğe, ilgiye göre konunun ana unsurları aynı kalmak şartıyla, verilen misaller, kullanılan kelime ve kavramlar değiştirilebilir. Bediüzzaman'ın 'tekrar esası' uygulamasında mahkeme heyetine konuşurken kullandığı ifadeler, verdiği örnekler ile hamallara, askerlere, talebelere ve ulemaya kullandığı iletişim unsurları farklılık arz etmektedir.

Bediüzzaman'ın peşinde olduğu meselelerdeki kararlılığını ve devamlılığını sadarete verdiği dilekçenin akıbetini sonraki dönemlerde hükümetler değiştikçe de tekrarla takip etmesinden ve netice almasından anlıyoruz. Bediüzzaman, İslam'ın adalet anlayışını, hürriyeti, meşrutiyeti ve Şark'ın eğitim ihtiyacını her fırsatta tekrarla gündeme getirir ve sonuna kadar savunur. Böylece iletişimin tekrar esasıyla, meselelerini herkesle paylaşarak kökleşmesine, yayılmasına ve kabul edilmesine zemin hazırlamış olmaktadır.

Bediüzzaman, Divan-ı Harb-i Örfî eserinde iletişimin mukayese esasına da yer verir. Amaçlanan neticeye ulaşmak için bilinenlerin üzerine bilinmeyenleri bina ederek, bilinenlerden bilinmeyenlere kapı açarak yani soyuttan somuta doğru bir seyir izleyen mukayese esasını kullanır. Bu esas, eski bilgiler üzerine bina edilecek yeni bilgileri sağlam bir temele oturtma amaçlıdır.

Bediüzzaman, mahkeme müdafaasında, meşrutiyeti anlatırken, istibdat ile mukayese metodu kullanır. "İstibdat, zulüm ve tahakkümdür; meşrutiyet, adalet ve şeriatır." der. Kendisinin, doğru tarif edilen meşrutiyeti herkesten ziyade şeriat namına alkışladığını⁽⁵²⁾ belirtir ve istibdat ne şekilde olursa olsun, 'meşrutiyet libası giysin ve ismini taksın; rast gelsem, sille vuracağım.'⁽⁵³⁾ diyerek, istibdatın insan ve toplum üzerindeki derin etkilerini bu mukayesede belirtir. Görüldüğü üzere burada konu ile ilgili mukayese metoduyla, şeriatın ve karşıtı olan istibdatın temel dinamiklerini vermiş olmaktadır.

Divan-ı Harb-i Örfî eserinin Yarı Cinayet bölümünde, mukayese esası ile akıl fikir üretmeye sevk edilir: "Şimdi muvazene edelim: Yıldız eğlence yeri olmalı veya darülfünun olmalı; ve içinde seyyahlar gezmeli veya ulema tedris etmeli; ve gasp edilmiş olmalı veyahut hediye edilmiş olmalı! Hangisi daha iyidir? İnsaf sahipleri hükümsin."⁽⁵⁴⁾

52 *Divan-ı Harb-i Örfî*, A.g.e, s. 20.

53 A.g.e, s. 33.

54 A.g.e, s. 31.

Bediüzzaman, aynı zamanda bir eğitim metodu da olan iletişimin tedrici esasını, “bir kimseyi bir şeye aşamalı biçimde yaklaştırmak ve alıştırmak”⁽⁵⁵⁾ anlamıyla, konuyu muhataba verirken, muhatapın şartlarını dikkate alarak, kişinin konuya hazırlanmasını sağlayarak aşama aşama vermek olan tedrici esasını itina ile kullanır.

Bir insanı etkilemek, bir konuya inandırmak hemen birden olacak bir iş değildir. Burada iletişimin tedrici esası çok önemlidir. Muhatabın verilecek konuya olan ilgisi, potansiyeli, bilgi altyapısı ve ruhsal durumu gibi çok yönlü bilgiye sahip olmak gerekir. Bu da elbette zaman, sabır, teenni ve tahammül gibi manevi dinamikleri de gerektirir.

Said Nursî de meselelerini paylaştığı ortamlarda, muhatap kim olursa olsun, iletişimin tedrici esasını itina ile uygular. Bu aynı zamanda Kur’an’ın bir iletişim tarzıdır.

Burada iletişim kuranın kendi beklentileriyle birlikte, muhatapın önceliklerini de dikkate alması⁽⁵⁶⁾ amacına ulaşmayı kolaylaştıracaktır. İletişimde bu ilkeye dikkat edilmezse yani, acele edilip birden netice almaya kalkılırsa, muhatapta tepki ile karşılaşılabilir. Nitekim Bediüzzaman’ın, Münazarat isimli eserinde ‘Zindan-ı taalete düştüğümüzün sebebi nedir?’ sorusuna cevap verirken, insanın hedefine ulaşmasını engelleyen sebeplerden birisini de, acelecilik ‘aculiyet’ hastalığı olarak ele alması, çare olarak da ‘sabır’ tavsiyesi manidardır.⁽⁵⁷⁾ Burada iletişim biliminin verilerinin din ilminin esaslarıyla örtüştüğünü görüyoruz.

İnsan psikolojisi, sade bir üslupla yavaş yavaş sunulan mesajları kolay algılamak, muhatapın karşılaştığı ağır bir teklif, mesajın tamamını inkara yol açabilir.⁽⁵⁸⁾

Bediüzzaman’ın Şefik Paşa ile, sadaret doktoru ile, ulema, hamallar, talebeler ve heyecanlı topluluklar ile yaptığı konuşmalarında verilecek bilginin uygunluğu, alıcının potansiyeli gibi durumları dikkate alarak, acele etmeden belli bir süreci takip etmesi iletişim ilminin bir gereğidir. Bu iletişim esası, günümüzde hemen sonuç bekleyen, aceleci, sabırsız, tahammülsüz ve neticede de ümidini kaybeden insanlara önemli bir ders hükmündedir.

Bediüzzaman, Medresetüzzehra, meşrutiyet, hürriyet, istibdat gibi konuları insanlara anlatırken kişinin içinde olduğu şartları dikkate alır ve netice almayı zamana yayar.

Bu aslında iman ve Kur’an hizmetlerinde de bir gerekliliktir. Her bilginin kişiye, onun şartlarına uygun verilmesi, bilginin hazmedilmesi ve netice alınması elbette zaman ve sabır gerektiren bir süreçtir. Bediüzzaman, Kur’an’ın bir iletişim dersi olan bu tedrici esasını oldukça isabetli şekilde kullanmış ve uzun soluklu projelerinde gerekli adımları attıktan sonra sabrederek hep olumlu neticeler almıştır.

55 <https://islamansiklopedisi.org.tr/tedric>.

56 Gümrükçüoğlu, A.g.e, s.73.

57 Said Nursî, *Eski Said Dönemi Eserleri*, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2012, s. 298.

58 Gümrükçüoğlu, A.g.e, s. 272.

Said Nursî de meselelerini paylaştığı ortamlarda, muhatap kim olursa olsun, iletişimin tedrici esasını itina ile uygular. Bu aynı zamanda Kur’an’ın bir iletişim tarzıdır.

Bediüzzaman
iletişimin bu öğüt
verme vazifesini
ifa ederken,
elbette ilmin
izzetini yüksek
tutacak tavır ve
tutumları, gidişatı
okuyup ona
uygun adımları
fark edecek feraset
ve basiret gibi
yüksek halleri
de üzerinde
taşımaktadır.

Divan-ı Harb-i Örfî'de kullanılan bazı iletişim metotları;

Divan-ı Harb-i Örfî eserinde Bedüzzaman'ın öğüt verme, kıssa, tartışma, soru-cevap gibi bazı iletişim metotlarını da yoğun şekilde kullandığını görmekteyiz. Bediüzzaman'ın 'öğüt verme metodu'nu kullanması alim olmasının da bir gereğidir. Kendisi bu durumu, "Ulemaya farz olan bir vazifeyi omuzuma aldım."⁽⁵⁹⁾ diyerek belirtir.

İletişimde öğüt verme metodu, bir konuda nasihat etme, doğruya yönlendirme gibi anlamlarda kullanılır. Öğüt vermede doğruya, adil olana sevk etme, teşvik etme, sakındırma, benimsetme; öğüt verilen konunun olumlu olumsuz yönlerini hatırlatmak, kurallara uyulmadığında neler ile karşılaşılacağına dikkatleri çekmek de vardır.⁽⁶⁰⁾

Nitekim Bediüzzaman, bu eserindeki öğüt verme metodunda, bir alim olarak muhatabı padişah da olsa, hakim de olsa hiç çekinmeden doğruları ifade etmiştir. Padişahı istibdat yapmamaya, hakimleri adaletle hükmetmeye, askerleri siyasete girmemeye, işçi ve hamalları boykot etmemeye, gazetecileri doğru bilgiler vermeye, toplulukları da meşrutiyeti doğru anlamaya ve uygulamaya davet etmiştir.

Bediüzzaman'ın iletişimde öğüt verme metodunun en tipik örneğini, gazete makaleleriyle padişaha yaptığı nasihatinden anlıyoruz: 'Yıldız'daki milletin sana hediye ettiği servetini, milletin baş hastalığı olan cehaletini tedavi için büyük dini darülfünunlara sarf ile millete iade et'⁽⁶¹⁾. Bediüzzaman, bir alim olarak, Kur'an'ın hakikatlerini, en güzel şekilde muhatabına aktarırken, kendisi de o nasihatleri önce nefsinde yaşar. Yani önce lisan-ı haliyle nasihatini verir. Nitekim nasihatın tesirli olması, nasihin söz-tutum tutarlılığı, samimiyeti, ihlası, dürüstlüğü gibi faktörleri gerektirir. Yine nasihatlerini verirken kime, hangi iletişim dili gerekiyorsa onu kullanması, 'mukteza-i hale mutabakat' kaidelerini, yani hiçbir durumda hak ve hakikati birilerinin hatırına feda etmeme⁽⁶²⁾ duruşunu uyguladığını görüyoruz.

Bediüzzaman iletişimin bu öğüt verme vazifesini ifa ederken, elbette ilmin izzetini yüksek tutacak tavır ve tutumları, gidişatı okuyup ona uygun adımları fark edecek feraset ve basiret gibi yüksek halleri de üzerinde taşımaktadır.

Ayrıca Bediüzzaman, sadaret doktoruna, hamallara, talebelere, Fatih'te, Ayasofya'da, Bayezid'deki heyecanlı topluluklara hitabında bir alim olarak, ilmin izzetinin nasıl korunacağını canlı örneği olmuştur. İletişimin bir öğüt örneği olarak, Bediüzzaman'ın, isyan arifesindeki askerlere yaptığı

59 *Divan-ı Harb-i Örfî*, A.g.e.s. 20.

60 Gümrükçüoğlu, s. 273.

61 "Münhasif Yıldız'ı darülfünun et; ta, Süreyya kadar âlâ olsun. Ve oraya seyyahlar, zebaniler yerine, ehl-i hakikat melakie-i rahmeti yerleştir; ta Cennet gibi olsun. Ve Yıldız'daki milletin sana hediye ettiği servetini, milletin baş hastalığı olan cehaletini tedavi için büyük dini darülfünunlara sarf ile millete iade et... Bu ömürden sonra, sırf ahireti düşünmek lazım. Dünya seni terk etmeden evvel, sen dünyayı terk et. Zekatü'l-ömrü, ömr-ü sani yolunca sarf et." *Divan-ı Harb-i Örfî*, A.g.e.s. 31.

62 "Hakkın hatırını kırmayacağım, hakikati söyleyeceğim. Zira, Hakkın hatırı alidir. Hiçbir hatıra feda edilmez. Kimin hatırı kırılırsa kırılınsın, yalnız hak sağ olsun." A.g.e.s. 35.

nasihatın içeriğini ve tesirini göstermesi anlamında, Onuncu Cinayet'teki, 'Asker neferatı siyasete karışmaz... Şeriatla, Kur'an ile, hadis ile, hikmet ile, tecrübe ile sabittir ki, sağlam, dindar, hakperest ululemre itaat farzdır. Sizin ulülemirleriniz, üstadlarınız, zabitlerinizdir.'⁽⁶³⁾ cümleleri, sekiz tabur askeri itaate getirmiştir.

Bediüzzaman, mahkeme müdafaasında, bir İslam alimi olarak, muhataplarının İslam hakikatlerine uymalarını, adalet ve hukuk içerisinde kararlar vermelerini öğüt verme yoluyla ifade eder. Bu iletişimi sağlarken kullandığı ifadeler ve ruh haline bakıldığında bir alim olarak, 'Zalimler için yaşasın cehennem!'⁽⁶⁴⁾ hitabı, yapılan haksızlıklara, hukuksuzluklara itirazlarını göstermektedir. Bir alim, öğüt verme makamında muhatap padişah da olsa, hakim paşa da olsa hakikati eğip bükmez, hakkın hatırını ali tutar. Nitekim mahkemede II. Abdulhamit'in bu dönemini zayıf istibdat olarak tanımlar ve hürriyet istemenin divanelik olarak değerlendirildiğini belirtir. Diğer taraftan yönetimi devralan İttihat ve Terakki yöneticilerine de seslenerek, her türlü değer yok edildiğini, itidalin, istikamet in irtica ile karıştırıldığını⁽⁶⁵⁾, istibdadın eskinin tek kişi istibdadından bir cemiyet/komite istibdadına dönüşüp, münkasım olmuş, şiddetlenmiş⁽⁶⁶⁾ olduğunu ve kendisinin de böyle bir dönemde bu suç isnatlarıyla tımarhaneye sevk edildiğini⁽⁶⁷⁾ ifade eder.

Bediüzzaman, öğüt verme makamında insanlarla iletişimde kendisinde korku duygusu uyandırmak isteyenlere cevaben, "bu asılanlarla beraber gitmeye hazırım"⁽⁶⁸⁾ diyerek duygularını ilan eder. Bediüzzaman'ın bu savunmasıyla ona beraat verilirken, cevap verilmek üzere sorduğu sorulardan sonra kırk elli kadar masum da idamdan kurtulur.

Bediüzzaman'a da aynı tarzda sorular sorulur. Bediüzzaman'ın bir alim olarak bu tür tuzak sorulara nasıl cevap vereceği merak konusudur. Bediüzzaman, mahkemede 'Sen de Şeriatı istemişsin?' şeklinde sorulan soruya çok net ve yüksek bir şecaatle, imandan gelen cesaretle 'Şeriatın bir hakikatine bin ruhum olsa feda etmeye hazırım! Zira şeriat, sebep-i saadet ve adalet-i mahz ve fazilettir.'⁽⁶⁹⁾ diye cevap verir.

Bediüzzaman'ın, üç cümle ile oluşturduğu cevap, tam bir kompozisyonudur. Birinci cümle ile sorunun cevabını, ikinci cümle ile istediği şeriatın ne olduğunu, üçüncü cümle ile de bu şeriatı isteme biçiminin nasıl olması gerektiğini izah etmiştir. Bu müdafa, hukuk tarihine geçebilecek, insanlığın hukukunu savunan bir mahiyettedir denilebilir.

63 A.g.e, s.28.

64 A.g.e, s. 15.

65 A.g.e, s.14

66 A.g.e, s. 30.

67 A.g.e, s. 14.

68 "Ahirete kemal-i iştiaak ile müheyyayım. Bu asılanlarla beraber gitmeye hazırım... Ben de ma'rez-i acap ve garap olan alem-i ahireti, o hahişle görmek istiyorum. Şimdi de öyleyim. Beni oraya nefyetmek, bana ceza değil; sizin elinizden gelirse, beni vicdanen tazip ediniz! Ve illa başka surette azap, azap değil, benim için bir şandır!" *Divan- Harb-i Örfi*, A.g.e, s.15

69 A.g.e, s. 16.

*Bediüzzaman,
mahkeme
müdafaasında, bir
İslam alimi olarak,
muhataplarının
İslam
hakikatlerine
uymalarını,
adalet ve hukuk
içerisinde kararlar
vermelerini öğüt
verme yoluyla
ifade eder.*

*Divan-ı Harb-i
Örfi’de kullanılan
iletişimin bu
öğüt verme
metodundan
günüümüz
için de geçerli
bazı dersleri
çıkartabiliriz.*

Divan-ı Harb-i Örfi’de kullanılan iletişimin bu öğüt verme metodundan günümüz için de geçerli bazı dersleri çıkarabiliriz. Bunlar; iletişimde kimseyi dışlayıcı bir dil kullanmamak, her halükarda adaleti elden bırakmamak, hakkın hatırını üstün tutmak ve milletin mal ve imkanlarını yine milletin maddi ve manevi gelişmesine sarf etmek vb. sayılabilir.

Bediüzzaman’ın eserlerinde kullandığı önemli iletişim metodlarından biri de tartışma sanatıdır. İnsan konuşan, fikir üreten, karşı fikirleri muhakeme eden bir fitratta yaratılmıştır. Tartışma hem yanlışları düzeltme anlamıyla hem de yanlışlara giden yolu kesme, fikir teatisi anlamıyla doğru fikre ulaşma amacı güder. Her iki tarafında da ortaya koyduğu delillerle ele alınan konunun yeniden düşünülmesini sağlar.

Bediüzzaman’ın mahkeme müdafaası bir bütün halinde tartışma metodu olarak değerlendirilebilir. Biraz gerilim içermesi, keskin dil kullanılması ortamın gereğidir. Bir İslam alimi, İslam’ın hukukunu koruma savunması yapmaktadır. Mahkemenin ilgili konuşmacıyı dinledikten sonra, onun delillerini makul ve hakkaniyetli bulduğu, verdiği beraat kararından anlaşılacaktır. Tartışma metodu Risale-i Nur’da bir anlamıyla ‘müdavele-i efkar’⁽⁷⁰⁾ karşılıklı fikir alışverişinde bulunma anlamıyla kullanılır. Bu anlamda farklı fikirler, doğru fikre ulaşmayı kolaylaştırır. Bediüzzaman, hakikate ulaşma yolculuğunun neticesinin tartışma ile elde edileceğinin işaretini verir.

Tartışma metodu bazen bir soru ile de yapılabilir. Mesela Bediüzzaman’ı tahrik edici sorulardan birisi Divan-ı Harb-i Örfi Başkanı Hurşit Paşa’dan gelir. “Bediüzzaman, sanık olarak mahkemeye yargılanmaya götürülürken, idam sehpaalarında asılmış insanların arasından geçirildi. Tatar kökenli mahkeme başkanı Hurşit Paşa, Bediüzzaman’a, “Hangi Kürt aşiretine mensupsun?” diye sordu. O da ‘Sen hangi Tatar aşiretine mensupsun?’ diye cevap verdi.”⁽⁷¹⁾ Görüldüğü üzere, sorulan soru, normal bir soru değildir. Muhatabı psikolojik olarak yıpratma ve suçluluk duygusu oluşturma amaçlıdır. Bediüzzaman da yine onun tuzağını bozacak bir iletişim atağı ile bilgi sahibi olduğu konuda benzer soruyu ona yöneltmiş, tahrik oluşturma amacına ulaşılmasını önlemiştir.

Divan-ı Harb-i Örfi eserinde iletişimin soru-cevap metodu da sıklıkla kullanılır. Soru metodu, muhataptaki fikirlerin ortaya çıkmasına katkı sağlar. Soru, kişinin konuyu iç dünyasında tartmasına ve neticeye kendisinin ulaşmasına vesile olur. Soru –cevap metodunda muhatap daha dinamiktir. Soru yoluyla konunun hangi düzeyinde olduğu anlaşılabilir. İkna olup olmadığı öğrenilebilir. Bir de soruda merak uyandırma olduğu için, konunun farklı boyutları da gündeme getirilmiş olur. Soru, sadece bir şeyi öğrenmek amaçlı değildir. Bazen, bir şeyleri hatırlatma, bazen uyarma ve açıklama, bazen de delili ispat etmeye davet etme gibi anlamlarda sorulabilir. Soru

70 Said Nursi, *Barla Labikası*, Yeni Asya Neşriyatı, İstanbul, 2020, s. 58.

71 Nevzat Tarhan, *Çağın Vicdanı Bediüzzaman*, Nesil Yayınları, İstanbul, 2012, s. 50.

içinde tartışma açma, muhatabın fikirlerini öğrenme ve hatta muhataba sorma gibi sorular da vardır. Bazen birkaç amaç iç içe olabilir.

Bediüzzaman, mahkeme müdafaasının sonunda, iletişimin 'soru-cevap metodu'nu işletir. Kur'an'ın hakikatlerini soru yoluyla gündeme getirip, pašaların, zabıtların kararlarını yeniden düşünüp, değerlendirmesini sağlar.

İletişimde soru-cevap metoduyla, masumların hakkını gündeme getirip, vicdanları harekete geçiren birkaç soru örneğine bakalım: Birinci soru: Gazetelerin aldatmalarıyla meşru bilerek buradaki görenek ve adete binaen cereyan-ı umumiyeye kapılan safdillerin cezası nedir?⁽⁷²⁾ İkinci soru: Bir insan yılan suretine girse yahut bir veli haydut kıyafetine girse veyahut meşrutiyet, istibdat şekline girse, ona taarruz edenlerin cezası nedir? Belki, hakikaten onlar yilandırlar, haydutturlar ve istibdattırlar.⁽⁷³⁾ Dokuzuncu soru: Acaba bahçıvan bir bahçenin kapısını açsa, herkese ibahe etse, sonra da zahiye vuku bulsa; kabahat kimdedir?⁽⁷⁴⁾

Nitekim bu iletişim dili, mahkeme heyetindeki katı ve hırçın tutumun değişmesine, tavırların yumuşamasına vesile olur. Bediüzzaman'ın bu soruları karşısında, vicdanlar harekete geçer ve elli kadar mazlum mahpusların tahliyeleri yapılır.⁽⁷⁵⁾

Bediüzzaman'ın İstanbul'da bu iletişim dili ve stratejileriyle yaptığı büyük hizmetlere rağmen 31 Mart Hadisesi ile birlikte asayişin kontrolünden çıkması, Bediüzzaman'ı yeni bir stratejik adım atmaya sevk eder ve İstanbul'u terk eder.

Divan-ı Harb-i Örfî eserinin giriş cümlelerinde ifade edilmiş olduğu gibi, bu eser muhteva olarak günümüzün ferdî, içtimai, siyasi pek çok meselelerine iletişim dili olarak ışık tutacak derinlikte ve zenginlikte bir manevi miras olarak durmaktadır.

Divan- ı Harb-i Örfî eserindeki İletişimin Manevi Dinamikleri

Her biri bir hakikat olan buradaki iletişim mesajlarından pek çok dersler çıkarılabilir:

Bediüzzaman'ın elmas kıymetindeki hakikatleri kömür derekesine düşürmemek⁽⁷⁶⁾ ve hakkın hatırını ali tutmak için makam ve mevki sahiplerine karşı koyduğu mesafe günümüzün de aranan bir iletişim özelliğidir. İman ve Kur'an hizmeti amaçlı yola çıkanların, menfaat, siyasi tarafgirlik, hissiyat ve yalan üzere müesses siyasi organizasyonlara karşı mesafeli duruşu dinin kutsiyetinin bir gereğidir. Bu tür sivil toplulukların asli vazifesi ile iştigal etmesi; maaş, makam, mevki ve devlet imkanları gibi konularda çok daha hassas olup, hiçbir maddi talepte bulunmaması, nasihatlerini daha etkili hale getirecek ve ilmin izzetini yüksek tuttukları için de Allah'ın

Divan-ı Harb-i Örfî eserinin giriş cümlelerinde ifade edilmiş olduğu gibi, bu eser muhteva olarak günümüzün ferdî, içtimai, siyasi pek çok meselelerine iletişim dili olarak ışık tutacak derinlikte ve zenginlikte bir manevi miras olarak durmaktadır.

72 *Divan-ı Harb-i Örfî*, A.g.e, s. 38.

73 A.g.e, s. 38.

74 A.g.e, s. 40.

75 Badıllı, A.g.e, s. 252.

76 Said Nursî, *Mektubat*, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2007, s. 104.

Eserinde iletişim
literatürüne
girebilecek
iletişimde niyet
faktörü, ihlas-
samimiyet
faktörü,
istikamet faktörü
gibi manevi
dinamiklere de yer
verir.

rahmetini celp edeceklerdir. Bediüzzaman'ın eserinde bu ölçüler verilmiştir. Bediüzzaman'ın, talep etmediği halde kendisine sunulan cazip teklifleri reddetmesi, ilmin izzetini muhafaza etmeyi ve ilahi bir emanet olan iman ve Kur'an hizmetlerine gölge düşürmemeyi netice vermiştir.

İletişimde maddi dinamikler iskelet, manevi dinamikler ruhtur. İletişim biliminin maddi esas ve metotları sünnetullah anlamında bir gerekliliktir. İletişim biliminde maddi esaslar ve unsular kadar önemli olan ve iletişimin ruhunu teşkil eden bir de manevi dinamikler vardır. Maddi unsurlar iskelet ise, manevi unsurlar ruh hükmündedir. Bediüzzaman gerek sözlü iletişimde ve gerekse eserlerindeki yazılı iletişimde bu dinamikleri yerli yerinde kullanmıştır. Eserinde iletişim literatürüne girebilecek iletişimde niyet faktörü, ihlas-samimiyet faktörü, istikamet faktörü gibi manevi dinamiklere de yer verir.

Nitekim mahkeme müdafaasında heyeti manevi dinamikler daha çok etkilemiştir. Müdafaa, duygu ve düşünceleri seslendirmek kadar, onlara ruh ve heyecan katan güzel niyet ve samimiyetin içinde olduğu beden dili, ses tonu ile hayatlanır ve tesir çok yüksek boyutlara ulaşır. Kişinin iç dünyasından bu manevi dinamikler haber verir. Samimiyetin, ihlasın kerametvari neticeleri düşünülüğünde bu manevi dinamiklerin etkisi daha kolay anlaşılır.

İletişimde niyet, ihlas ve samimiyet faktörü. İletişimde niyet, ihlas ve samimiyet faktörü çok önemlidir. Niyet tüm ibadetlerin olduğu gibi hayata dair yapılan işlerin temel taşı, ruhu ve esasıdır. Niyet, iletişimde başlı başına bir etkileme noktasıdır. 'Amelin ruhu niyet, niyetin ruhu ihlastır.' hakikati düşünüldüğünde, niyetin işin istenen şekilde neticelenmesinde olağanüstü bir etkisi vardır. Bediüzzaman, 'Nazar ile niyet mahiyeti eşyayı taşıyıp eder (değiştirir). Günahı sevaba, sevabı günaha çevirir.'⁽⁷⁷⁾ der. İnsan bir işe samimi şekilde niyetle başladığında bütün varlık alemi o işin meydana gelmesinde katkı sunar. Öyle ki, "Elbette bu kadar fiyat verip ve şiddetli hissiyatla sarılmak, batıl yolunda dahi olsa, samimi bir ihlas olduğundan, o meselede muvaffak olur ve ehl-i hakka galebe eder."⁽⁷⁸⁾

İhlas ve samimiyet, iletişim kuran ve kurulan açısından olağanüstü etkiler taşır. Samimi ve düşüncelerini yüksek inançları için paylaşan insan kendini daha güçlü hisseder, sakin ve sabırlı, tevekkül hali içerisinde olur. Bu özellikler dinleyende de görülür. Konuşanın samimiyeti dinleyende güven olarak gelişir. Güven duyulan insanı muhabbet duyguları sarar. Kalp, samimi insanları hisseder ve sever. Samimiyetin olağanüstü neticeleri görülür.

Daha özelde ihlas ise, yapılan işte sadece Allah'ın rızasını gözetmektir. Allah'ın razı olduğu bir amel de elbette bütün sebepler üstünde bir kuvvete sahiptir. İhlas ve samimiyet, sun'iliklere girmemek ve fitri hali bozmamaktır. Bediüzzaman'ın mahkeme müdafaasında da bu ihlaslı ve samimi halin tezahürleri görülür. Doğrusu, ihtilal dönemlerinde doğruları ifade etmek ve

77 Said Nursi, *Mesnevi-i Nuriye*, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2020, s. 44.

78 Said Nursi, *Lem'alar*, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2007, s. 382.

bunu topluma mal etmek ve mahkemelerden beraatla çıkabilmek, teknik anlamda ciddi iletişim stratejisi ile birlikte, ilahi inayeti celp edecek manevi dinamiklere de ihtiyaç gösterir.

“Kararlılık”, iletişimin vazgeçilmez unsurudur. Bediüzzaman, Sadarete verdiği dilekçede, Şark’ın geri kalmışlığını ortadan kaldırmak için Şark vilayetlerine üniversiteler açılmasını ister. Bu isteğini kararlı bir şekilde sürdürür. Dilekçesine cevap verilmemesine, paşaların tepkilerine ve geldiği şehre geri dönmesi karşılığında teklif edilen maaş ve ihsan-ı şahane gibi susturma adımlarına itibar etmez. Kendisine ‘divane’ denme pahasına yeni ve farklı iletişim kanalları bularak fikirlerini anlatmaya devam eder. Bu durumu da şöyle izah eder: ‘Aklımı feda ettim, hürriyetimi terk etmedim. O şefkatli sultana boyun eğmedim, şahsi menfaatimi terk ettim.’⁽⁷⁹⁾ Ahmet Ramiz, Bediüzzaman’ın bu halini, “Onun ulvi ruh ve kemal-i aklına işaret olan, ‘bir kanun- deha’⁽⁸⁰⁾ olarak yorumlar.

Bediüzzaman, “Bir adamın kıymeti himmeti nispetindedir. Kimin himmeti milleti ise, o kimse tek başıyla küçük bir millettir.”⁽⁸¹⁾der. Büyük himmet sahiplerinin aynı zamanda büyük kararlılıklar içinde olması gerektiği de açıktır. Bediüzzaman’ın hayatına baktığımızda, Şark vilayetlerine açılmasını teklif ettiği üniversite projesini Osmanlı, İttihat ve Terakki ve yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti hükümetlerine kararlı ve ısrarlı bir şekilde teklif etmiş, takip etmiş, her üç hükümetten projesine destek de almış ancak savaşlar ve diğer bazı maniler projesini akim bırakmıştır.

İletişimde zamanı okumak (feraset ve basiret). Bediüzzaman, İstanbul’un içinde olduğu şartları ve gelişmelerin seyrini ferasetiyle doğru okur. Osmanlı mutlakiyetinin hükmünü tamamlamakta olduğunu, İttihat ve Terakki yönetiminin meşrutiyet hazırlıklarında bulunduğunu görür. Doğru iletişim anlamındaki hareket tarzını netleştirerek, gelmekte olan meşrutiyetin şeriata zıt bir yönetim biçimi olmadığını, meşrutiyete meşruiyet anlamıyla sahip çıkmak gerektiğini, iletişim halinde olduğu herkese anlatır. Bu, kendini ve milletini geleceğe hazırlamak ve doğru konumlanmak anlamında Bediüzzaman’ın yeni bir iletişim stratejisidir. Ulemaya, talebelere, askerlere, hamallara yaptığı konuşmalarda farklı farklı iletişim dili kullanmıştır. Mesela askerlere hitabında üstlerine itaat dinen gerekliliğine vurgu yaparken; hamallara⁽⁸²⁾, meşrutiyetin şeriata zıt olmadığını ve meşrutiyete sahip çıkmak gerektiğini, istibdadın zulüm ve tahakküm, meşrutiyetin adalet ve şeriat olduğunu örnek vererek izah eder. Bediüzzaman’ın, hitap ettiği insanların anlayış, kültür, eğitim ve meslek özelliklerine uygun izahlar yapması, onları isyan, boykot gibi yanlış adımlardan alıkoymuştur.

79 *Divan- Harb-i Örfî*, A.g.e, s. 30.

80 A.g.e, s. 11.

81 Said Nursî, Yeni Asya Neşriyat, *Eski Said Dönemi Eserleri*, İstanbul, 2012, s. 353.

82 Mesela işçi ve hamallara olan konuşmasında, meşrutiyetin şeriata zıt bir yönetim olmadığını da izah ederken, ‘İstibdat zulüm ve tahakkümdür; meşrutiyet, adalet ve şeriatıdır. Padişah, Peygamberimizin emrine itaat etse ve yoluna gitse, halifedir. Biz de ona itaat edeceğiz. Yoksa Peygambere tabi olmayıp zulüm edenler, padişah da olsalar haydutturlar.’ der ve onların boykotlarını engeller. *Divan-ı Harb-i Örfî*, A.g.e, s.19.

“Bir adamın
kıymeti himmeti
nispetindedir.
Kimin himmeti
milleti ise, o kimse
tek başıyla küçük
bir millettir.”

Zaman zaman
karıncayı bile
incitmeyen
ruh inceliği,
zaman zaman
da en cebbar
kumandanlara
bile meydan
okuma hali,
tahkiki imandan
kaynaklanan bir
ilahi ihsandır.

İletişimde cesaret faktörü.

İletişim temelde akli melekelerin işletilmesidir. Kalp ise bu sürece ruh katar. İkinin imtizacıyla amaca ulaşılır. İlimsiz, akli işletmeksizin kuru-
lacak iletişim, istenen neticeyi vermez. Bediüzzaman'ın doktorla olan ko-
nuşmasında doktorun kendisini anlaması için adeta empati yaptırır, kendi-
si hakkında doktora oluşmuş olabilecek ön yargıları temizler. Amaçlarını
paylaşma ve muhatabın kendisini anlamasını sağlama gibi durumlar, iletişim-
min bir sanat olarak uygulandığını gösterir. İletişimde konuşanın samimi-
yetini ve kararlılığını dinleyene hissettirecek veriler önemlidir. Bu da ancak
iletişimdeki düşünce-davranış tutarlılığından geçer. Bediüzzaman'ın dok-
torla olan diyalogunda olduğu gibi bu süreçteki ihlası, samimiyeti, sabır ve
tevekkülü, doğru anlaşılmasına ve kendisi hakkında isabetli kararlar veril-
mesine katkı yapmıştır denilebilir.

Mahkeme heyetinin Bediüzzaman'ı korkutmak amaçlı ifadeleri karşı-
sında, "En büyük ders, doğruluk yolunda ölümünü istihkar dersi vermek-
tir.", "Yerinde ölmek için bu hayat lazımdır."⁽⁸³⁾ cümleleri onun yüksek ce-
saretine ve iman kuvvetine işaret eder.

Bediüzzaman gibi İslam alimlerinde bu iletişim dinamiklerini uygula-
mak, zaten bir hayat halidir. Duruma, şartlara, kişilere göre adım atmak, bir
basiret ifadesidir. Zaman zaman karıncayı bile incitmeyen ruh inceliği, za-
man zaman da en cebbar kumandanlara bile meydan okuma hali, tahkiki
imandan kaynaklanan bir ilahi ihsandır. Bu gibi manevi dinamikler, ileti-
şim biliminde çok yer almayan ama iletişimin ruhunu oluşturan esaslardır.

Belki bu manevi iletişim prensipleri, bu yolda yürüyenleri hak ve haki-
kate perde olmamak ve ayine olmak noktasında, daha bir itinaya sevk ede-
cektir.

SONUÇ

Bediüzzaman Said Nursî'nin Divan-ı Harb-i Örfî isimli eseri çok özel
iletişim örnekleri barındırmaktadır. Şark vilayetlerine üniversite amacıyla
geldiği İstanbul'da, umduğunu bulamayan Bediüzzaman, susması ve geri
dönmesi karşılığında yapılan cazip teklifleri reddeder.

Gelişmeleri ferasetiyle okur ve mutlakiyetin sona erip meşrutiyetin ilan
edilmesi sürecinde uygun iletişim kanallarına topluluklara meşrutiyeti an-
latır. Bu esnada iletişimin esas ve metotlarını kullanarak yaptığı nutuklarla,
heyecanlı toplulukların olabilecek yanlış hareketlerini önler. Bir İslam ali-
mi olarak güçlü imanı, cesareti, davasındaki kararlılığı; iletişimin ruhu hük-
mündeki niyet, ihlas ve samimiyet gibi manevi dinamikleri, muhatapları-
nı ciddi etkiler.

Bediüzzaman'ın insanlarla iletişiminde pek çok iletişim tarzı takip etti-
ği görülür. Önce insanlardaki güçlü esma tecellilerini keşfederek, iletişimin
onun üzerine bina eder. Böylece muhatabın kabiliyetleri keşfedilip, iletişim

bunlar etrafında gelişince ilgi ve alaka artar. İletişim kuracağı muhatapta-ki özellikleri çözümlmek, güçlü yönlerini keşfetmek ve olumlu taraflarını desteklemek bu iletim adımlarından bir kaçıdır. Bediüzzaman, iletişim dinamiklerini Kur'an'dan almıştır. Kur'an'ın bir emri olan istişareyi de, iletişim bilimi ile sistemleştirmiş ve iletişimin esaslarını istişarede kullanmıştır.

Divan-ı Harb-i Örfî'de kullanılan iletişim esasları ve metotları gelecekte de bireysel ve toplumsal pek çok iletişim problemlerini çözmeye yol gösterici bir rol üstlenecektir.

Bediüzzaman'ın iletişim kurarken makam mevki sahiplerine karşı mesafeli ve ilkeli duruşu, hedefinden alıkoyacak tekliflere karşı dikkatli ve temkinli oluşu, hakkın hatırını ali tutarak, kime ne söylenmesi gerekiyorsa söylemesi; onun ilmin izzetini muhafaza etmesini ve sözlerinin tesirli olmasını netice vermiştir.

Bediüzzaman'dan, yüksek ideal sahibi insanların, maddi ve manevi güçlü iletişim donanımına sahip olmaları gerektiğini; mukaddesatını şahsi menfaatlerin üstünde tutanların, onların çiğnenmesini önlediğini; en büyük mesajın, söylemek istediğini bizzat yaşıyor olmak olduğunu anlıyoruz. Kimseden dünyalık talep etmemesi, kendisine yapılan dünyalık teklifleri de reddetmesi onu güçlü ve tesirli kılan en önemli prensiplerindedir.

Nitekim bu kararlı ve ilkeli duruşu ile, Medresetüzzehra üniversite modeli için zamanla hükümetlerden istediği destekleri almış, sözü ve nasihatleriyle isyan, boykot gibi gelişmelerde heyecanlı toplulukları ikna etmiş, idamla yargılanırken beraat almış, etkili hitabetiyle mahkemede pek çok masumun hukukunu koruyarak serbest kalmalarına vesile olmuştur.

Bu müdafaanın en önemli neticesi de, bu yüksek iletişim dehası unsurlar ile; "meşrutiyeti lekeden ve ehl-i şeriatı me'yusiyetten ve ehl-i asrı tarih nazarında cehil ve cünundan ve hakikati evham ve şüpheden kurtar"mış olmasıdır.

İçtimai ve siyasi alanlarda Divan-ı Harb-i Örfî eserindeki iletişim dili ve metotlarıyla hareket edildiğinde, gelecekte de gerek hak ve hakikati müdafaada ve gerekse insanlara bu hakikatleri anlatmada müspet neticeler alınacaktır.

İnsanlar, toplumlar ve kıt'alar arasında da gelecek zamanlarda en dinamik unsur, Bediüzzaman'ın 'diplomatlık' olarak ifade ettiği iletişim esasları olacaktır. Risale-i Nurlar, iletişim dersini de Kur'an'dan almıştır. Bu Kur'anî derslerin iletişim dinamikleri geleceğin şekillenmesinde hem eğitim metodu hem de hakikatleri neşretme ve yayma anlamındaki tebliğ metotları ile çok büyük bir rol üstlenecektir.

Kaynakça

BADILLI, Abdulkadir, Bediüzzaman Said-i Nursî, Mufassal Tarihçe-i Hayatı, Timaş Yayınları, 1990.

Kimseden dünyalık talep etmemesi, kendisine yapılan dünyalık teklifleri de reddetmesi onu güçlü ve tesirli kılan en önemli prensiplerindedir.

- DÖKMEN, Üstün, İletişim Çatışmaları ve Empati, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 1994.
- GÜMRÜKÇÜOĞLU, Süleyman, Kur'an'da İletişim Dili, Etkileşim Yayınları, İstanbul, 2014.
- HELLMAN, Louis Thomas, Gençlerle İletişim, Ekinoks Yayıncılık, İstanbul
- KARA, Necati, Kur'an'da Beden Dili, Bilge Yayıncılık, İstanbul, 2004.
- KESKİN, Turgay, Beden Dili ve Hitabet, Tutku Yayınevi, Ankara, 2015.
- Köprü Dergisi, Bahar-2005, Sayı:90. İstanbul.
- Köprü-2008, 102. Sayı, Risale-i Nur Eserlerinde Hitap (nida) Sanatı.
- Nursî, Said, Divan-ı Harb-i Örfî, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2000.
- Nursî, Said, Tarihçe-i Hayatı, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2007.
- Nursî, Said, Yeni Asya Neşriyat, Eski Said Dönemi Eserleri, İstanbul, 2012
- Nursî, Said, Mesnevi-i Nuriye, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2020.
- Nursî, Said, Muhakemat, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2008
- Nursî, Said, İsharatü'l-İ'caz, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2007.
- Nursî, Said, Kastamonu Lahikası, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2008
- Nursî, Said, Mektubat, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2007.
- Nursî, Said, Lem'alar, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2007.
- Nursî, Said, Barla Lahikası, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2020.
- TARHAN, Nevzat, Çağın Vicdanı, Nesil Yayınları, İstanbul, 2012.

İnternet Kaynakları

<https://islamansiklopedisi.org.tr/tedric>.

<https://tr.wikipedia.org/wik/ironi>.

<https://egitimsozlugu.com/tarihsel-empati-nedir>